

Konzorcij COSEC v 2015: poročilo

Iz Poročila dela NUK 2015, 18. Druge dejavnosti knjižnice: konzorcij COSEC, februar 2016

1 Dejavnost Konzorcija slovenskih knjižnic za nabavo elektronskih virov (COSEC)

Namen, cilji, naloge in organizacija konzorcija COSEC so opredeljeni v *Pogodbi o delovanju Konzorcija slovenskih knjižnic COSEC*, ki so jo pogodbene stranke – ustanovitveni člani (CTK, NUK, Institut »Jožef Stefan«, Univerza v Ljubljani, Univerza v Mariboru, Univerza na Primorskem, Združenje splošnih knjižnic in ZBDS) podpisali februarja 2012. Poleg pogodbenih strank konzorcij združuje tudi druge pravne osebe javnega prava, ki opravljajo javno službo (kot npr. knjižnice, javne raziskovalne zavode in druge organizacije s področja izobraževanja, znanosti in kulture), ki so zainteresirane za pridobivanje informacijskih virov in katerih dejavnost je financirana iz javnih sredstev. Mednarodni vidik konzorcijskega delovanja ureja dokument *Memorandum of Understanding : EIFL and NUK*, ki sta ga podpisala NUK in mednarodni konzorcij EIFL leta 2005. Pridobivanje in upravljanje elektronskih virov temelji na *Smernicah licenciranja COSEC (2015)*, ki so zasnovane na mednarodni vzorčni licenčni pogodbi EIFL (2014) in strokovnih načelih IFLE o licenciranju iz leta 2011. Pri evalvaciji licenčnih informacijskih virov se uporablja mednarodno uveljavljen standard COUNTER.

V skladu s konzorcijsko pogodbo NUK od leta 2012 dalje opravlja naloge koordinatorja konzorcija COSEC, ki vključujejo naslednje dejavnosti: koordinacijo dela in poslovanja ter predstavljanje in zastopanje konzorcija; oblikovanje politike nabave elektronskih virov v sodelovanju s posameznimi članicami konzorcija; dogovarjanje s ponudniki informacijskih virov ter priprava pogodb in drugih dokumentov, ki se nanašajo na pridobivanje in uporabo informacijskih virov; pripravo gradiv, potrebnih v postopkih pridobivanja finančnih sredstev za nabavo informacijskih virov; zagotavljanje administrativne, tehnične, pravne in računovodske podpore delovanju konzorcija; izvedbo različnih izobraževanj. NUK zagotavlja materialne in delovne pogoje za delovanje konzorcija, opravlja dela, povezana s članstvom v mednarodnem konzorciju EIFL in zagotavlja sredstva za letno članarino.

2 Prednostni letni cilji konzorcija COSEC

- 1) Prizadevanje za obnovitev dosedanjih naročil v skladu z razpoložljivimi finančnimi sredstvi in s politiko obdavčevanja elektronskih virov.
- 2) Nadaljevanje racionalizacije in optimizacije posameznih nakupov ob upoštevanju načela preudarnosti.
- 3) Zagotavljanje enakih in primerljivih storitev po vsej državi za vse člane.
- 4) Priprava dokumentov za preglednejše delovanje in porabo javnih sredstev.
- 5) Ozaveščanje strokovne javnosti o načelih licenciranja in storitvah konzorcija COSEC.
- 6) Mednarodna primerljivost dela in rezultatov konzorcija.

3 Uresničitev letnih ciljev

Med dosežki na področju konzorcijske dejavnosti v letu 2015 bi izpostavili naslednje:

- Na področju pridobivanja in upravljanja licenčnih podatkovnih zbirk je bil v celoti uresničen načrtovani program dela. Za potrebe konzorcijskih partnerjev je bilo pridobljenih 36 elektronskih virov, od tega trije novi. Na osnovi finančne evalvacije in statistike uporabe je bilo v dogovoru s konzorcijskimi partnerji odpovedano naročilo dveh elektronskih virov.

- Dostopnost treh novih digitalnih licenčnih storitev pomeni pomemben prirast mednarodne znanstvene literature (skoraj 2000 več elektronskih revij in 600 novih elektronskih referenčnih knjižnih del).
- Pripravljene in objavljene so bile smernice *Licenciranje znanstvenih in strokovnih digitalnih vsebin*. Izvedene so bile različne oblike predstavitev vsebine in namena dokumenta.
- V izobraževanje in predstavljanje konzorcijske dejavnosti je bilo vključenih 410 deležnikov.
- V sodelovanju z Ekonomsko fakulteto UL je bil organiziran odmeven tečaj z okroglo mizo: *Kako do uspešnega objavljanja*.
- Doseženi so bili prvi rezultati na področju znižanja cene stroškov objav v odprto dostopnih recenziranih znanstvenih revijah (APC).

4 Zagotavljanje dostopnosti mednarodne znanstvene literature

Z letom 2015 je bil konzorcijskim članom oziroma njihovim uporabnikom zagotovljen dostop do treh novih licenčnih informacijskih virov:

- **E-revije založbe Taylor & Francis.** Storitev omogoča knjižnicam UL, NUK in CTK dostop do zbirk T&F Library (1850 elektronskih revij) in Fresh Collection (120 elektronskih revij). Dostop do elektronskih revij sofinancira NUK, 17 knjižnic UL pa se je obvezalo sofinancirati naročnine tiskanih revij.
- **Credo Online Reference Service, Academic Core Collection.** Storitev, ki jo finančno omogoča NUK, je namenjena vsem štirim slovenskim javnim univerzam. Zagotovljena je bila v okviru mednarodnega konzorcija EIFL, kar je omogočilo pomemben cenovni prihranek. Prinaša **600 referenčnih del (enciklopedij, atlasov, slovarjev, priročnikov, biografskih leksikonov)** uglednih založb, med njimi Cambridge University Press, Elsevier, Routledge, SAGE in Wiley-Blackwell.
- **Library Press Display/PressReader (LPD).** Na podlagi ugodne ponudbe, ki je bila pridobljena v okviru konzorcijske dejavnosti za osrednje območne knjižnice, so Mestna knjižnica Ljubljana, Knjižnica Ivana Potrča Ptuj in Osrednja knjižnica Celje maja 2015 pristopile k servisu LPD. Servis prinaša tekoče izdaje več kot 3000 nacionalnih, regionalnih in lokalnih časnikov ter revij iz Evrope, Azije, Avstralije, Afrike, Latinske in Severne Amerike.

Naročilo omenjenih informacijskih virov je v primerjavi z letom 2014 pomenilo 14-odstotni prirast števila elektronskih revij in podatkovnih zbirk na Univerzi v Ljubljani, brez dodatnega finančnega vložka pa so vse štiri slovenske univerze pridobile besedilno zbirko, ki prinaša 600 novih referenčnih del. Največji prirast na področju elektronskih virov beležimo v primeru splošnih knjižnic, ki so za enako naročnino kot v letu 2014 dobile 25 odstotkov več elektronskih knjig na platformi *eBook EBSCO*, trem osrednjim območnim knjižnicam pa se je z novim servisom LPD ponudba elektronskih revij povečala za 39 odstotkov.

Tabela 1: Konzorcijsko zagotavljanje elektronskih virov v letu 2015

licenčni e-viri	za člane NUK	za UL	za UM	za UP	za UNG	za JRO	za splošne knjižnice	za druge organizacij e s področja kulture
e-revije	15.980	13.561	11.843	8.035	7.354	8.151	7.700	4.700
e-knjige	146.247	146.247	0	0	0	0	40.000	0
zvočni zapisi	10.300	10.300	0	0	0	0	0	0
video zapisi	350	350	0	0	0	0	0	0
besedilne zbirke	14	10	4	2	1	0	9	0
bibl. zbirke	11	11	0	0	0	0	0	0

Legenda: JRO – Javni raziskovalni zavod; MK – Ministrstvo za kulturo; UL – Univerza v Ljubljani; UM – Univerza v Mariboru; UNG – Univerza v Novi Gorici; UP – Univerza na Primorskem

Na podlagi analiz o uporabi elektronskih revij, faktorjev vpliva in objav slovenskih avtorjev ter še zlasti zaradi negativne tečajne razlike med USD in EUR, je bil v letu 2015 s ponudniki informacijskih virov dosežen dogovor o spremembi nabora elektronskih virov v letu 2016. Zbirko *Business Source Premier* bo zamenjala različica *Business Source Elite* s 557 naslovi recenziranih znanstvenih revij, dostopna bo tudi zbirka *SAGE Journals Online* s 171 novimi naslovi revij.

5 Zagotavljanje enakih in primerljivih storitev po vsej državi za vse konzorcijske člane

Zagotavljanje enakih in primerljivih storitev po vsej državi za konzorcijske člane poteka na dveh ravneh. Na eni strani gre za upravljanje vsebin in orodij prilagojenih uporabnikom splošnih knjižnic, ter na drugi – prilagojenih uporabnikom visokošolskih knjižnic in JRO. Prvi skupini je bilo na voljo 8, drugi pa 32 različnih licenčnih elektronskih virov, od tega 17 zbirk samo uporabnikom z UL. Uporabnikom splošnih knjižnic in knjižnic UL je bil omogočen tudi oddaljen dostop do virov. Storitve upravlja NUK za visokošolske zavode UL od leta 2005, od leta 2011 pa tudi za večino splošnih knjižnic. Oddaljen dostop predstavlja enega pomembnejših dejavnikov, ki pozitivno vplivajo na obseg uporabe informacijskih virov.

Tabela 2: Konzorcijske storitve za različne skupine uporabnikov glede na vir (so)financiranja v letu 2015

Za člane visokošolskih knjižnic in JRO		Za člane splošnih knjižnic in specialnih knjižnic s področja kulture	
Sofinanciranje – ARRS, NUK in konz. člani:		Sofinanciranje – ZBDS (MK):	
1.	SAGE Premier	1.	EBSCOhost Research/Public library License
2.	EBSCOhost Research/Academic License	Sofinanciranje – konz. člani:	
3.	Emerald 175	1.	eBook Public Library Collection
Sofinanciranje – NUK in konz. člani:		2.	Britannica Online Public Library Edition
1.	APS	3.	Oxford English Dictionary Online
2.	CMMC	4.	Oxford Art Online
3.	CINAHL with FT	5.	Oxford Music Online
4.	Oxford Art Online	6.	Library Press Display
5.	Oxford English Dictionary Online	7.	Tax-Fin-Lex
6.	Oxford Music Online	Za celotno raziskovalno skupnost (financer NUK)	
7.	PsycTests	1.	CREDO Online Reference Service – Acad. Coll.
8.	PsycArticles	Financiranje NUK za visokošolske zavode Univerze v Ljubljani	
9.	PsycInfo	1.	Britanica Online Academic Edition
10.	SocIndex with FT	10.	MLA
11.	Taylor & Francis Library	2.	eBook Academic Collection
		11.	Naxos Music Library
		3.	Encyclopedia of Library and Information Science
		12.	Naxos Music Library Jazz
		4.	Keesing World Archive
		13.	Naxos Video Library
		5.	KLG
		14.	OECD iLibrary
		6.	LRC
		15.	PsycBooks
		7.	Library Literature & Info Science
		16.	Sociological Abstracts
		8.	Linguistics and Language Behavior Abstracts
		17.	Ulrichsweb
		9.	LISA

6 Znanstvena odličnost s strani ARRS sofinanciranih konzorcijsko pridobljenih revij

V 2015 so bili s konzorcijskimi aranžmaji, sofinanciranimi s strani ARRS in namenjenimi celotni raziskovalni skupnosti Slovenije, zagotovljeni informacijski viri, ki sodijo po znanstveni odličnosti v mednarodnem prostoru med najvišje uvrščene vire. Tabela 3 vključuje nekaj podatkov, izračunanih na osnovi mednarodnih orodij vrednotenja podatkov o citiranosti, in sicer Journal Citation Report (JCR) in Source Normalized Impact per Paper (SNIP).

Tabela 3: Znanstvena odličnost konzorcijsko pridobljenih revij za leto 2015

licenčni e-vir	število revij, indeksiranih v SNIP ali JCR	število revij z IF v 1. kvartilu SNIP	število revij z IF v 1. kvartilu JCR	število člankov slovenskih avtorjev v revijah z IF v SNIP in JCR v letu 2014
EBSCOhost	3.507	1.173	666	774
Emerald 175	115	35	4	40
SAGE Premier	534	35	116	43

7 Predstavljanje in uveljavljanje smernic licenciranja konzorcijsko nabavljenih informacijskih virov

V začetku leta 2015 je bil objavljen dokument *Licenciranje znanstvenih in strokovnih digitalnih vsebin*, ki predstavlja smernice licenciranja konzorcija COSEC in pripomoček za lažje upravljanje konzorcijsko pridobljenih digitalnih vsebin. Prinaša izveček določil vzorčne licenčne pogodbe med konzorcijem in ponudnikom plačljivih digitalnih vsebin ter standardizirana in konsistentna določila o pogojih uporabe licenčnih elektronskih virov. V skladu s Strateškim načrtom NUK 2015–2019 je bila v letu 2015 že polovica sklenjenih licenc usklajena z omenjenimi smernicami. Med deležniki, s katerimi so že bile sklenjene nove pogodbe, je npr. tudi slovenski založnik Tax-Fin-Lex. Informiranje o vsebini in pomenu sprejetih smernic je potekalo na različne načine, največji učinek je bil dosežen s štirimi javnimi predstavitvami dokumenta s skupaj 313 udeleženci.

8 Izobraževanje o znanstvenem publiciranju

Založniki znanstvene literature so pomembni partnerji tudi na področju ustvarjanja in diseminacije novih trendov. Zato so bila v okviru konzorcijske dejavnosti tudi v letu 2015 organizirana izobraževanja o znanstvenem publiciranju, ki se jih je skupaj udeležilo 97 oseb:

- Marca 2015 je bil v sodelovanju z založbo Emerald in Ekonomsko fakulteto UL organiziran seminar z okroglo mizo *Kako do uspešnega objavljanja*. V okviru dogodka je podjetje Emerald avtorjem mednarodnih strokovnih objav podelilo posebna priznanja, in sicer priznanje *Highly Commended Paper* so prejeli profesorji z EF (doc. dr. Matevž Raškovič, prof. dr. Maja Makovec Brenčič in prof. dr. Marko Jaklič za objavo v publikaciji *Multinational Business Review*), certifikat *Outstanding Reviewer* pa je prejela prof. dr. Urša Golob Podnar s FDV. Seminarja se je udeležilo 31 oseb.
- Oktobra 2015 je o objavljanju znanstvenih prispevkov na področju medicine v NUK potekala enodnevna delavnica, ki jo je izvedla mednarodno priznana in uveljavljena založba Wolters Kluwer. Predavatelji so predstavili priložnosti in pasti objavljanja v revijah s področja medicine in zdravstvenih ved. Delavnice se je udeležilo 34 oseb.
- Oktobra 2015 je predstavnik založbe Gale (del globalnega podjetja Cengage Learning) v enourni predstavitvi z naslovom *Democratizing research through digitisation and aggregation: Slovenian perspective* spregovoril o procesih demokratizacije v raziskovalni dejavnosti skozi pogled založbe Gale. Predstavitve se je udeležilo 14 oseb.

- Prav tako oktobra 2015 sta predstavnika servisa ProQuest za člane konzorcija COSEC izvedla predavanje z naslovom *Empowering libraries and researchers in Slovenia: how ProQuest supports the research workflow*, v katerem sta predstavila novosti pri založbi in v zbirkah ter nov servis, tj. *ProQuest Ebook Central*. Predavanja se je udeležilo 18 oseb.

9 Objavljanje slovenskih avtorjev v odprto dostopnih in hibridnih znanstvenih revijah ter preprečevanje dvojnega plačevanja

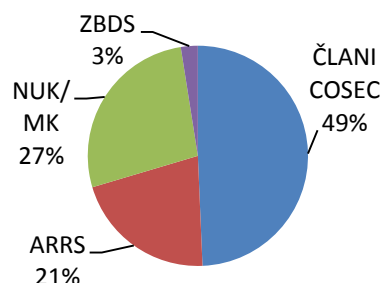
Na področju konzorcijske dejavnosti je bila posebna pozornost namenjena prizadevanjem za zagotovitev ugodnejše cene stroškov objavljanja odprto dostopnih recenziranih člankov (APC) za slovenske raziskovalce. Novo dejavnost je spodbudil sprejem dokumenta *Nacionalna strategija odprtega dostopa do znanstvenih objav in raziskovalnih podatkov v Sloveniji med letoma 2015 in 2020*, ki izpostavlja pomen prizadevanj za preprečevanje dvojnega plačevanja založnikom hibridnih znanstvenih revij. V sodelovanju z mednarodnim konzorcijem EIFL je uspelo zagotoviti objavljanje v odprto dostopnih znanstvenih revijah založnika Taylor & Francis z 80 odstotkov znižanim APC (250 USD). Raziskovalcem bo tako z letom 2016 ponujena možnost objavljanja v 66 znanstvenih revijah založnika Taylor & Francis z odprtim dostopom.

10 Priprava gradiv za preglednejše delovanje in racionalno porabo javnih sredstev

V letu 2015 je bila opravljena prenova ter posodobitev vsebin, objavljenih na spletnem mestu konzorcija COSEC. Prenovljeno spletno mesto bo opremljeno tudi s sodobnim orodjem za upravljanje spletnih vsebin in bo uporabnikom na voljo v začetku leta 2016 v okviru novega spletišča NUK. Splošne knjižnice so bile opozorjene na davčne novosti, ki so pri naročilu elektronskih storitev iz držav EU ali tretjih držav stopile v veljavo 1. 1. 2015. Davčni zavezanec iz EU po principu solidarne davčne odgovornosti zaračunava DDV za elektronsko opravljene storitve knjižnicam, malim davčnim zavezankam, ki niso identificirane za namene DDV. S tem v zvezi je bila v okviru konzorcija COSEC pripravljena okrožnica z naslovom *Sprememba kraja obdavčljivih transakcij* in zagotovljena pomoč knjižnicam pri lociranju ustreznega kraja obdavčitve.

11 Pridobivanje sredstev za sofinanciranje nakupa/najema licenčnih elektronskih vsebin

Finančna sredstva za naročnine konzorcijsko pridobljene literature je v letu 2015 NUK zagotavljal s sredstvi štirih partnerjev: Ministrstva za kulturo, Agencije za raziskovalno dejavnost RS (ARRS), ZBDS in članov konzorcija COSEC. Največ sredstev, kar polovico, so tudi v letu 2015 prispevali člani neposredno (Slika 1).

Slika 1: Viri (so)financiranja konzorcijsko nabavljenih elektronskih informacijskih virov v letu 2015

S kandidiranjem na javnem razpisu za sofinanciranje mednarodne znanstvene literature in baz podatkov pri ARRS so bila pridobljena sredstva za konzorcijski nakup treh zbirk elektronskih

revij: EBSCOhost Research Databases, Emerald 175 EXM in SAGE Premier. Pri tem so sodelovale vse štiri slovenske javne univerze in osem javnih raziskovalnih zavodov. Ker prejeta sredstva niso zadoščala za plačilo letnih članarin, je tudi v letu 2015 bil dogovorjen model sofinanciranja nakupa informacijskih virov, ki temelji na kriteriju velikosti organizacije (večje organizacije prispevajo več sredstev za nakup virov in praviloma dosegajo tudi njihovo večjo uporabo). Tudi pri večini drugih elektronskih virov je veljal omenjeni model sofinanciranja, kar je omogočilo nakup (najem) določene storitve na ravni celotne Slovenije.

Tabela 4: Obseg dejavnosti na področju konzorcijskega upravljanja licenčnih elektronskih virov v letu 2015

dejavnost	enota	število
Pridobivanje e-virov		
– obnovljeni e-viri	e-vir	36
– novo pridobljeni e-viri	e-vir	3
– odpovedani e-viri	e-vir	2
– testni dostopi	dostop	2
Licenciranje		
– pregled ponudb	ponudba	62
– pogajanja	dogovarjanja	50
– sklenjene pogodbe s člani konzorcija	pogodba	54
– sklenjene pogodbe z založniki/ponudniki	pogodba	22
Pridobivanje finančnih sredstev		
– kandidiranje na razpisih/pozivih RS	prijava	1
– pridobivanje sredstev članov	plačilo	25
Urejanje finančnih poslov		
– izdelava cenovnih modelov	cenovni razdelilnik	3
– število zahtevanih računov	račun	39
– izstavljanje računov članom	račun	25
Evalvacija nakupov in potreb		
– analiza potreb članov	mnenje	9
– statistične analize za ARRS in člane konzorcija	analiza	50
– analiza finančne sposobnosti članov	analiza	0
Prispevanje zapisov v COBIB		
– posodobljeni bibliografski zapisi	bibliografski zapis	16
– novi bibliografski zapisi	bibliografski zapis	33
Komuniciranje/promocija/izobraževanje		
– obstoječi konzorcijski člani	član	121
– novi konzorcijski člani	član	1
– srečanja s konzorcijskimi člani	dogodek	7
– srečanje z založniki/ponudniki	dogodek	16
– srečanje z EIFL.net	dogodek	1
– srečanje z eCOLC	dogodek	1
– komuniciranje s konzorcijskimi člani	e-sporočilo, pogovor	700
– komuniciranje s založniki/ponudniki	e-sporočilo, pogovor	1.600
– komuniciranje z EIFL.net	e-sporočilo, pogovor	68
– komuniciranje z eCOLC	e-sporočilo, pogovor	4
Organizacija izobraževanj	dogodek	6

Izvedba izobraževanj	dogodek	4
Udeleženci izobraževanj	udeleženec	410
Javne objave	objava	16
Javno predstavljanje dela in konzorcija	predstavitev	3